

*Др Нада Тодоровић, редовни професор  
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу  
ORCID: 0000-0002-3654-4849*

*Прегледни научни рад  
УДК: 330.342:502.131.1  
DOI: 10.46793/XXIMajsko.895T*

## **СМАЊЕЊЕ ЕКОНОМСКЕ НЕЈЕДНАКОСТИ КАО ЦИЉ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА\***

### ***Резиме***

*Намера аутора је да се у овом раду осврне на економску неједнакост са становишта економске науке и економске реалности, да укаже на неке нове узроке економске неједнакости у савремено доба, а све то у контексту одрживог економског развоја. Мерење неједнакости у економској теорији може бити у објективном смислу уз примену статистичких мера. Други приступ је нормативни, где се неједнакост повезује са појмом друштвеног благостања, па нижи ступањ друштвеног благостања подразумева виши ниво економске неједнакости при датом укупном приходу.*

*Смањивање и раст неједнакости резултат је испреплетаног дејства злоћудних и доброћудних сила дивергенције и конвергенције. У основи економске неједнакости је фундаментални економски закон који указује на везу између стопе приноса на капитал и стопе економског раста. Одржив развој је тродимензионалан концепт који подразумева економски раст, заштиту и очување животне средине и остваривање социјалне правде. Циљ одрживог развоја је смањење економске неједнакости. Савремени капитализам генерише економску једнакост. Одржив развој и смањење неједнакости постаје изазов за Србију као земљу у развоју. Национална стратегија одрживог развоја и секторске стратегије на декларативан начин промовишу одрживи развој, али се мора у пракси кроз конкретне програме и активности применити овај концепт.*

**Кључне речи:** *економска неједнакост, силе конвергенције, силе дивергенције, стопа приноса на капитал, стопа економског раста, одржив развој*

---

\* Рад је резултат научноистраживачког рада аутора у оквиру Програма истраживања Правног факултета Универзитета у Крагујевцу за 2025. годину, који се финансира из средстава Министарства науке, технолошког развоја и иновација Републике Србије.

## 1. Увод

У основи свих проблема који потресају савремени свет су економски проблеми. Ретроспективно враћање у прошлост то потврђује, сведоци смо тога у садашњости, а сви су изгледи да ће тако бити и у будућности. Глобална прегруписавања у XXI веку, борба за нове територије, тржишта и сировине указују да су економски проблеми, а у том контексту и нова прерасподела оствареног светског дохотка у фокусу интересовања. Економска неједнакост прати све економске системе, како оне неразвијене, тако и савремене економске системе који почивају на убрзаном привредном расту, присвајању високих профита, технолошком напретку, трансферу технологија, знања.

У доба превласти либералистичке и неокласичне доктрине у економској науци, питање економске неједнакости је маргинализовано, у први план изучавања економиста су била питања слободног деловања тржишта, теорије субјективне корисности, максималне и просечне величине, економетријски модели. У ери глобализације економска неједнакост добија на значају, а у време великих геополитичких превирања предмет је истраживања не само економске науке, већ и правне, политичких наука, као и друштвено хуманистичких наука. Ми ћемо се у овом раду осврнути на економску неједнакост са становишта економске науке и економске реалности, на неке нове узроке економске неједнакости у савремено доба, а све то у контексту одрживог економског развоја.

Позитивна и нормативна анализа у економским истраживањима се прожимају када је у питању изучавање економске неједнакости. Позитивна анализа у економији подразумева објективно и непристрасно изучавање економске стварности према објективним економским индикаторима који су најчешће мерљиви. Нормативна анализа укључује вредносне судове (како би нешто требало да буде) који долазе посредством самог истраживача. Економија није имуна на вредносне судове, питање економске неједнакости посебно, јер се овде ради о расподели остварених прихода на велики број директних и индиректних учесника тржишне размене.

Неједнакост се економској теорији мери на два начина. Мерење неједнакости у објективном смислу користећи статистичке мере релативне варијације прихода, као што су коефицијент варијације, Џинијев коефицијент (*Gini coefficient*), Лорензове кривуље. Други је нормативни приступ где се неједнакост повезује са појмом друштвеног благостања, па нижи ступањ друштвеног благостања подразумева виши ниво економске неједнакости при датом укупном приходу.<sup>1</sup>

---

<sup>1</sup> Sen, A. K., *О економској неједнакости*, Загреб, 1985, стр. 12.

Досадашњи развој економске науке је показао да главни правци економије благостања као и Паретов оптимум<sup>2</sup> не дају одговоре на питање економије сиромашних, и да ли се проблем сиромаштва може решити без етичких принципа и правних норми које би у некој мери задрале у стечено богатство. Пандемије, ратови, нова глобална прегруписавања у XXI веку, климатске промене, носе са собом нове узроке и облике економске неједнакости.

## 2. Историјски осврт на економску неједнакост

Са настанком и развојем класичне школе политичке економије настаје и економија као самостална научна дисциплина. Предмет проучавања те младе науке у делима њених најеминентнијих представника, А. Смита и Д. Рикарда, постаје стварање и расподела друштвеног богатства између одређених социјалних групација (радника, власника капитала и земљопоседника).

Демографски процеси крајем XVIII и током IX века, принудно раслојавање социјалне структуре тадашњег друштва, првобитна акумулација капитала, индустријска револуција ставили су у први план економску неједнакост. Економска неједнакост постаје одлика и развијеног либералног капитализма с краја IX и током XX века, није нестала ни у социјализму, а прати и савремени капитализам. Маркс је своју критику капитализма као економског система засновао на природи приватне својине и експлоатацији најамних радника од стране власника капитала, што проузрокује економску неједнакост и неправичну расподелу остварених прихода. Неке прогнозе Маркса и економиста који су припадали тој школи економске мисли, нису одолеле зубу времена.

Међутим, за анализу економске неједнакости данас не треба занемарити Марксове поставке о неограниченој акумулацији капитала који води до тенденцијског пада профитне стопе. Економски закон тенденцијског пада профитне стопе је данас у доба високог технолошког прогреса и присвајања великих профита неодржив, али остаје и данас актуелан принцип неограничене акумулације капитала, који доводи до концентрације богатства која проузрокује економску неједнакост.<sup>3</sup>

---

<sup>2</sup> Економика благостања као школа у економији није понудила одговоре на проблем економске неједнакости, јер је функција друштвеног благостања схваћена као збир појединачних преференција учесника робне размене. Према Паретовом оптимуму не постоји начин да се побољша положај једној групи људи, а да се при томе другој групи људи не погорша положај. Парето је настојао да одбрани класичну традицију у економији и неједнакост која је својствена сваком систему, јер дистрибуција дохотка одступа од једнакости, што је по његовом мишљењу одраз расподеле способности и талента у друштву. Опширније: Galbraith, J. K., *Економија у перспективи*, Загреб, 1995, стр. 92.

<sup>3</sup> Шошкић, Д., *Основи политичке економије, Увод у елементе класичне теорије*, Београд, 1998, стр. 176-177

Класични економисти, као они који су припадали марксистичкој школи у економији су указали на проблем економске неједнакости али дескриптивно, без ваљане методолошке основе и постављених хипотеза које се поткрепљују емпиријским подацима. Објективну научну основу за изучавање питања економске неједнакости поставио је Симон Кузнец 1953. године, и Кузнецова крива постаје главна алатка за објашњење појма економске неједнакости.<sup>4</sup> Данас су у фокусу научне и стручне јавности научно утемељена истраживања о економској неједнакости водећих теоретичара и то Томе Пикетија и Бранка Милановића, чије ће поимање економске неједнакости бити предмет даљих разматрања.

Велики научни искорак у објашњењу економске неједнакости представља Кузнецова крива за коју је економиста Симон Кузнец добио Нобелову награду педесетих година XX века. Изворно формулисана Кузнецова крива полази од унутрашње логике економског развоја и природе економских закона, занемарујући при томе значај политичких фактора и спољашњих потреса. Графички се приказује у облику обрнутог латиничног слова U. Овакав облик криве по Кузнецу показује да у првим фазама индустријализације, расту просечна примања и мањи број људи ужива економске користи од тога, па се неједнакост повећава. Са перманентним привредним развојем та неједнакост се смањује и благодети од индустријализације и привредног развоја ужива све већи број становништва, па се неједнакост смањује. Економска реалност нарочито у периоду после Другог светског рата па све до осамдесетих година XX века потврђује изворно формулисану Кузнецову криву. Очекивања су била да ће се економска неједнакост смањивати, посебно у најбогатијим земљама где су високе стопе привредног раста, што се није догодило, па се поставља питање одрживости Кузнецове криве у савременим условима привређивања и превласти капитализма као економског система у XXI веку.

Не доводећи у питање научну оправданост Кузнецове криве, поготово за време у коме је настала и установљење првих америчких националних рачуна и историјских серија о неједнакости, неки водећи економски теоретичари из ове области доводе у питање њен емпиријски темељ. Тако, Тома Пикети уочава да је смањење доходака и економске неједнакости у богатим земљама у периоду између 1914. и 1945. године резултат ванекономских фактора као што су ратови, политички и економски потреси изазвани револуцијама у овом периоду.<sup>5</sup> Према томе, убрзани економски раст и мирна међусекторска мобилност, као поставке на које се позивао Кузнец су према Пикетију у другом плану.

---

<sup>4</sup> Милановић, Б., *Глобална неједнакост, Нови приступ за доба глобализације*, Нови Сад, 2016, стр. 3.

<sup>5</sup> Пикети, Т., *Капитал у XXI веку*, Нови Сад, 2015, стр. 27.

Економска неједнакост прати и данас у XXI веку глобални капитализам, а чини се да су политички потреси који се односе на нова глобална прегруписавања као и климатске промене, додатно оснажили већ присутну економску неједнакост. Глобална неједнакост која је присутна у првим деценијама XXI века подразумева неједнакост унутар земаља и разлике у средњем дохотку између земаља.<sup>6</sup>

Постало је јасно у стручној јавности да Кузнецова крива не може да понуди одговор на нове облике економске неједнакости у XXI веку. Нешто другачији приступ за глобалну неједнакост даје Тома Пикети у својој књизи Капитал у XXI веку, која је постала запажено дело у стручној, научној и широј јавности. Он остаје при свом првобитном ставу да је опадање неједнакости у једном дужем периоду до осамдесетих година XX века резултат политичких преврата, нових идеологија, нових економских система, ратова и неких сила економске конвергенције. Пикети сматра да је савременом капитализму као систему који има дефинитивно превласт у свету економска неједнакост природно стање, па сходно томе Кузнецова крива данас треба да има облик латиничног слова U, а не обрнутог латиничног слова U, што више одражава садашње стање неједнакости у глобалном друштву.<sup>7</sup>

У водећој економској литератури<sup>8</sup> из ове области указује се поред неспорног научног доприноса на временску ограниченост Кузнецове и Пикетијеве теорије о економској неједнакости. Кузнецове хипотезе су применљиве у периоду до осамдесетих година XX века, док су хипотезе које је поставио Тома Пикети недовољне за објашњење економске неједнакости у прошлости (XVIII и рани XIX век).

Свеобухватније тумачење економске неједнакости новог доба (постиндустријско друштво) изложио је Б. Милановић кроз Кузнецове таласе алтернирајућег раста и опадања неједнакости.<sup>9</sup> Према овом аутору, смањивање и раст неједнакости резултат је испреплетаног деловања злоћудних и доброћудних сила. У доброћудне силе убраја економске параметре, раст дохотка, улагање у образовање, технолошки и информатички прогрес. Злоћудне силе су ванекономске природе, а производе снажне економске ефекте. Ми смо данас у XXI веку, управо изложени деловању ових злоћудних сила, као што је скорашња епидемија *COVID 19*, као и ратна разарања у Украјини и на Блиском истоку. Све ово потврђује да и у доба вештачке интелигенције и неслућеног технолошког прогреса, економска неједнакост оптерећује модерно друштво, дубоко га поларизује и рађа нове узроке и облике економске неједнакости.

---

<sup>6</sup> Милановић, Б.. *Глобална неједнакост ...*, стр. 6.

<sup>7</sup> *Исто*, стр. 39.

<sup>8</sup> *Исто*, стр. 41.

<sup>9</sup> *Исто*.

### **3. Неки нови облици економске неједнакости у доба глобалног капитализма**

Капитализам као економски систем има своју дугу историју почев од неразвијеног облика као што је мануфактурни капитализам, преко класичног либералног капитализма XIX и XX века, до породичног капитализма и капитализма социјалне демократије. На том дугом развојном путу одолео је многим изазовима, био је пољуљан новим економским системом (социјализам), али је дефинитивно однео превласт у XXI веку.

Данас имамо глобалну производњу, глобалне ланце снабдевања, глобално управљање и све то у окриљу глобалног капитализма. Капитализам XXI века се у савременој економској теорији<sup>10</sup> испољава у своја два појавна облика: либерално-меритократски капитализам карактеристичан за САД данас и друге економски моћне капиталистичке земље и политички капитализам у неким земљама Азије и Русији. У природи оба модела капитализма је економска неједнакост, само се узроци и облици те неједнакости разликују.

У основи економске неједнакости је фундаментални економски закон који указује на везу између стопе приноса на капитал и стопе економског раста. Уколико је стопа приноса на капитал изнад стопе економског раста, што је одлика класичног и савременог капитализма, онда имамо велику концентрацију капитала код одређених друштвених слојева, што води у економску неједнакост.<sup>11</sup> Поседовање капитала, генерацијско наслеђивање, доводи до гомилања богатства. Богатство је основ за присвајање дохотка. Својина над капиталом може бити основ за присвајање дохотка од капитала (профит, рента, дивиденда, камата), док се по основу рада присвајају доходи (плате, хонорари, бонуси).

Либерално-меритократски капитализам данашњице у једном броју богатих земаља, нарочито у САД, производи економску неједнакост која је резултат стицања прихода од капитала и прихода од рада од стране исте групе људи (хомоплутија).<sup>12</sup> У класичном капитализму постојала је подвојеност прихода од капитала и прихода од рада. Власници капитала (индустријалци) су присвајали профит, власници зајмовног капитала камату, власници акцијског капитала дивиденду. Нису имали потребу да раде, власништво над капиталом је довољан основ присвајања. Радници су радили за најамнину (надница) која је углавном подмиривала њихове егзистенцијалне потребе, није била извор штедње која би довела до акумулирања прихода.

У либерално-меритократском капитализму расте број оних који истовремено присвајају високе приходе од рада и капитала, што генерише

---

<sup>10</sup> Милановић, Б., *Капитализам сам, Будућност система који влада светом*, Нови Сад, 2021, стр. 15.

<sup>11</sup> Пикети, Т., *нав. дело*, стр. 40.

<sup>12</sup> Милановић, Б., *Капитализам сам ...*, стр. 49.

економску неједнакост. То показује да у савременом капитализму богати капиталом све више улажу у своје образовање на престижним универзитетима, стичу високе квалификације и све то валоризују на тржишту кроз присвајање високих зарада. Удруживање прихода од рада и капитала не само што производи економску неједнакост него отежава активност држава на плану креирања економских политика, које доприносе смањењу неједнакости (порески третман зарада, порески третман дивиденди). Новије тенденције указују да савремени либерално-меритократски капитализам рађа и хомогамију<sup>13</sup> која доприноси стварању јаза између богатих и сиромашних, као и међугенерациско преношење богатства. Хомогамија представља према Б. Милановићу избор партнера према материјалном статусу и образовном статусу, што је претпоставка увећања прихода.

Политички капитализам данас употпуњује слику савременог капитализма. Обично се овај модел капитализма везује за Кину као економску силу, али је он присутан и у неким другим земљама (Вијетнам, Малезија, Сингапур), а може се говорити о неком облику политичког капитализма и у Русији. Кључне одреднице овог капитализма које генеришу и економску неједнакост су: ефикасна технократско бирокупатска структура која није имуна на корупцију, самостална државна управа, одсуство владавине права.<sup>14</sup> Расту неједнакости у земљама политичког капитализма (Кина) доприноси транзиција из руралних подручја у урбане средине, пораст корупције услед одсуства владавине права, али и растући удео дохотка од капитала који је резултат убрзаног економског раста, као што је случај у Кини. У Кини је неједнакост и резултат неравномерног регионалног развоја (рурални региони су знатно заостајали за урбаним регионима) што је проузроковало и неједнакост у зарадама.

#### **4. Одржив развој и економска неједнакост**

Циљ привредног развоја у доба глобализације која подразумева интернационализацију производње, глобалне ланце снабдевања, слободно сељење рада, роба и капитала, глобалне управљачке структуре је одржив и хуман развој.

Поставља се питање да ли је одржив и хуман економски развој могућ у глобалном капитализму у XXI веку. Првобитно је концепт одрживог развоја везиван за очување природних ресурса и биолошке разноврсности.<sup>15</sup> Касније је овај концепт прошириван у новим програмским документима (Брунтланд комисија 1987) и сводио се на одређење одрживог развоја као привредног развоја који подразумева минимално коришћење необновљивих природних

---

<sup>13</sup> Исто, стр. 52.

<sup>14</sup> Исто, стр. 123.

<sup>15</sup> IUCN (1980), *World Conservation Strategy – Living Resource Conservation for Sustainable Development*, IUCN-UNEP-WWF, Gland, Switzerland.

ресурса како би и будуће, а не само садашње генерације уживале у природном и друштвеном благостању.<sup>16</sup>

Данас се одрживи развој тумачи много комплексније, као тродимензионални концепт, уз симултано остваривање еколошких, економских и социјалних циљева.<sup>17</sup> То су економски раст, заштита и очување животне средине и социјална правда. Ови циљеви су углавном садржани у свим програмским документима међународних организација (*OECD, UN*), али се поставља питање њихове усаглашености и могућег конфликта у економској реалности. Самит УН о одрживом развоју који је одржан 2015. године у Њујорку усвојио је Агенду о одрживом развоју до 2030. године. Тада је усвојено 17 циљева одрживог развоја који су познати као Глобални циљеви и који су и данас општеприхваћени. Неки од њих су: окончати сиромаштво свуда и у свим облицима; смањити неједнакост између и унутар држава; обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све; обезбедити одрживе облике потрошње и производње; предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица; очувати и одрживо користити океане, мора и морске ресурсе за одржив развој; одрживо управљање шумама; обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења.<sup>18</sup>

Живимо у времену када захуктале нове индустрије (биохемијски инжењеринг, вештачка интелигенција) остварују енормне профите, што се рефлектује на стопу економског раста, а може бити у супротности са концептом заштите и очувања животне средине и концептом социјалне правде. У ХХИ веку чини се да је већи проблем разарање животне средине, него оскудица природних сировина и енергије. Еколошки поремећаји претварају Земљу у планету негостољубиву за људску врсту. Научно технолошки прогрес је у служби присвајања профита, производње модерног наоружања, где богати постају још богатији, а сиромашни све сиромашнији. Људи користе своју економску моћ и знање да би природне силе и екосистеме прилагодили сопственим циљевима. То изазива опасне споредне ефекте као што су прекомерно загађење, глобално отопљавање, подизање нивоа океана. Тешко да можемо говорити о одрживом и хуманом развоју, када људи настоје да на неприродан начин промене природно окружење. Димензија одрживог развоја која се односи на социјалну компоненту, социјалну правду и правичност у расподели остварених прихода, посебно је доведена у питање у доба глобализације.

---

<sup>16</sup> Дашић, Д., Пурић, С., Тодоровић, Н., *Основи економије*, Крагујевац, 2006, стр. 292.

<sup>17</sup> Јовановић Гавриловић, Б., *Глобализација, национална економија и одржив развој*, Економска политика и привредни развој (Тематски зборник), Београд, 2008, стр. 96.

<sup>18</sup> Филиповић, М., *Концептуализација одрживог развоја и еколошко образовање*, Војно дело, вол. 71, бр. 2/2019, стр. 64.

Економски раст је у глобалном капитализму постигнут захваљујући експанзији производње, трговине, трансферу технологија, прекограничном инвестирању. Међутим, економски раст је само један аспект одрживог развоја. У XXI веку глобално информатичко друштво би требало да тежи смањењу неједнакости, искорењивању сиромаштва. Уместо тога богаћење постаје само себи циљ и губи сваки социјални и етички смисао. Полазна поставка свих наших разматрања о одрживом развоју је да је циљ одрживог развоја смањење економске неједнакости. Не можемо рећи да се неједнакост у XXI веку смањује, чак се повећава и испољава нове облике. Томе доприносе ванекономски чиниоци као што су пандемија, нова ратна жаришта у Украјини и на Блиском истоку.

Процес глобализације који је започео крајем XX века и траје и данас перманентно је поспешивао економску неједнакост, што је супротно прокламованим циљевима глобализације који се односе на смањење сиромаштва и неједнакости. У првом таласу глобализације јаз између сиромашних и богатих је стваран кроз слободно кретање роба и услуга, освајање нових тржишта, увоз јефтиних сировина и коришћење јефтине радне снаге. Након тога капитал прелази националне границе, извози се капитал, задужују се земље у развоју уз високе камате на кредите, да би данас богате земље предначиле у извозу знања, информација, високих технологија.<sup>19</sup> Очекивања од глобализације на плану смањења економске неједнакости су се делом испунила појавом групе нових економија у успону, земље БРИКС-а. То је довело до приближавања (конвергенције) доходака,<sup>20</sup> јер су доходи у сиромашним земљама и земљама у развоју сустигли дохотке у развијеним богатим земљама. Азијско парирање Западу било је првих деценија XXI века врло импресивно. Земље БРИКС-а, нарочито Кина и Индија, остварују динамичан раст БДП, имају велике природне ресурсе (Русија), заузимају 30% светског копноа, а њихово становништво чини 40% светске популације.<sup>21</sup> Међутим, савременом свету догодило се оно што је познати економиста и теоретичар на пољу економске неједнакости Бранко Милановић предвидео. Економисти и научници из поља других наука нису у стању да предвиде неке будуће догађаје у XXI веку који ће променити слику савременог света. Обистинила су се нека предвиђања која су изнета уз књизи Глобална неједнакост проф. Бранка Милановића. Он је поменуо неке од могућих сценарија који ће променити економску конфигурацију савременог света и неке од тих прогноза су се обистиниле. То су: нуклеарни рат између САД и Русије

---

<sup>19</sup> Дракулић, Д., *Глобализација и економска неједнакост*, Анали Економског факултета у Суботици, 14/2005, стр. 6.

<sup>20</sup> Милановић, Б., *Глобална неједнакост ...*, стр. 131.

<sup>21</sup> BRICS, *The BRICS Report 2012*, India: Oxford University Press, Oxford, 2012.

или Кине, опадање значаја Европе због избегличке кризе, сукоб муслимана и хришћана на Блиском истоку, криза у Украјини 2014. која се данас продубила.<sup>22</sup>

Нико није успео да предвиди појаву COVID-а 19 који је букнуо у дубоко поларизованом свету и проузроковао додатну глобалну неједнакост, раст сиромаштва, незапосленост. Истраживања Оксфам (Oxfam International) о ефектима пандемије на глобалну неједнакост показују да је потребно више од једне деценије да се милијарде сиромашних људи опораве од економског удара пандемије, док је на другој страни 10000 најбогатијих људи света надокнадило губитке од COVID-а 19 за само 9 месеци.<sup>23</sup> На другој страни у време пандемије тај јаз између богатих и сиромашних донекле је ублажила држава кроз субвенције становништву и фирмама и оне су у неким земљама према Б. Милановићу износиле 15 до 18 % БДП. Нова глобална прегруписавања и ратна жаришта су успорила стопе економског раста и богатих и земаља у развоју, што ће генерисати додатну економску неједнакост.

Светска економска перспектива из јануара 2025. године од стране ММФ указује на неке економске параметре и ризике. Прогнозе су да ће глобални раст остати стабилан на 3,3% у 2025. и 2026. години, што је испод историјског просека (2000-2019) од 3,7. Најразвијеније економије попут САД очекује се да расте 2,7% у 2025, раст у Еврозони је нижи и умеренији, док је раст економија земаља у развоју (Кина, Индија) стабилан, прогнозе за Кину су на 4,6% у 2025. години.<sup>24</sup>

ММФ у својим пројекцијама економског раста предвиђа постојање ризика и несигурности. То су у првом реду геополитички ризици због ратних жаришта на Блиском истоку и Украјини, који доводе до виших цена роба, поремећаја у глобалним ланцима снабдевања, као и протекционистичке политике кроз нове царинске режиме и промене у трговинским споразумима.<sup>25</sup> Сви ови подаци указују да то економско окружење у коме живимо није погодно тло за концепт одрживог и хуманог развоја и да се морају у дубоко поларизованом свету оснажити програми за једнакост и одрживост.

На основу досадашњих излагања може се закључити да се данас упркос бројним ризицима, економски раст као компонента одрживог развоја остварује, али да су спорне преостале две компоненте, еколошка и социјална, што се односи на заштиту животне средине и социјалну правичност. Наглашавали смо да је циљ одрживог развоја смањење неједнакости, сиромаштва, хуман однос према људима, једнаке шансе за све. Чини се да данас у глобалном капитализму који је као економски систем однео превласт у свету, у информатичком постиндустријском друштву људи немају једнак приступ

---

<sup>22</sup> Милановић, Б., *Глобална неједнакост* ..., стр. 129.

<sup>23</sup> [weforum.org/agenda/2021/01/covid19-inequality-virus-report-oxfam/](https://www.weforum.org/agenda/2021/01/covid19-inequality-virus-report-oxfam/) доступно на сајту 25.01.2021.

<sup>24</sup> Source: IMF, World Economic Outlook Update, January 2025

<sup>25</sup> Исто.

образовању, капиталу, знању, технологијама. О томе говоре и подаци о најбогатијим људима света. Осам од десет најбогатијих људи на свету су Американци, двоје су Француз Бернар Арно и Шпанац Амансио Ортега. На челу Форбес листе десет најбогатијих на свету за 2024. годину је Илон Маск, чије је богатство премашило 400 милијарди долара, а сваки од десет најбогатијих поседује преко 120 милијарди долара.<sup>26</sup>

Релевантни и најчешће коришћени извори за процену глобалне неједнакости богатства су подаци из Светске базе података о неједнакостима (*World Inequality Database*). Методе процене расподеле богатства према *WID* указују на међузависност између неједнакости у богатству и приходима. Вредност богатства милијардера према *WID* референтним серијама је нижа него на Форбес листама, због чега се врши корекција тако што се додаје разлика између теоријске вредности и Форбес укупног богатства милијардера. Ова методолошка неслагања се односе углавном на нијансе које се коригују и усклађују, тако да могу наступити ситуације када су милијардери потцењени и када су прецењени. Потцењеност богатства милијардера има незнатан утицај на расподелу богатства јер богатство остаје и даље на врху. Прецењеност богатства милијардера, може довести до прерасподеле богатства ка милионерима, па мултимилионери могу достићи највише категорије, а то би отворило проблем рангирања само најбогатијих, што се ређе дешава и ограниченог је домаћаја.<sup>27</sup>

Сви ови подаци указују да капитализам данас генерише економску неједнакост, али алтернатива хиперкомерцијализованом капитализму не постоји.<sup>28</sup> Невидљива рука тржишта је и даље довољно снажна да обликује привредне токове, али недовољна да обезбеди економско благостање, одржив и хуман економски развој. Дефинитивну победу капитализам је однео када је успео да победи људску природу и претвори људе у беспрекорне рачунске машине који продају своје услуге за новац.<sup>29</sup> Становиште да капитализам нема алтернативу не значи да не треба настојати да се он трансформише у правцу хуманијег економског система у коме постоји брига за људе, у коме и сиромашни имају могућност да се образују, лече, раде и усавршавају, у коме постоји поверење, а не отуђеност, индивидуализам, хедонизам и конзумерска логика. Неопходно је да дође до приближавања (конвергенције) постојећих модела капитализма, уз афирмисање оних модела капитализма који почивају на изградњи државних институција, јасно дефинисаним власничким односима, афирмисању конзервативних друштвених вредности.

---

<sup>26</sup> <https://forbes.n1info.rs>, доступно на сајту 2.02.2025.

<sup>27</sup> Chancel, L., Piketty, T., *Global Wealth Inequality on WID.World: Estimates and Imputations*, December 2023,

<sup>28</sup> Милановић, Б., *Капитализам сам...*, стр. 224.

<sup>29</sup> *Исто*, стр. 234.

Србија, с обзиром на свој развојни пут од 2000. године па до данас који се може означити као пут транзиције, тржишних реформи уз привредни раст, изградила је економски систем који се може означити као капитализам, али не у чистом облику. То је модел капитализма који има обележје капитализма социјалне демократије, што је ближе европском моделу, али и неке особености либералног капитализма који има профитну, тржишну оријентацију.

Српска економија и друштво су се определили за придруживање ЕУ, што је значило и усвајање стратешких развојних стратегија ЕУ, где посебно место припада Стратегији одрживог развоја ЕУ. ЕУ се определила за концепт одрживог развоја још од Уговора у Амстердаму 1997. године, преко доношења Стратегије јуна 2006. године<sup>30</sup> па све до данас, само је тај концепт прошириван и допуњаван у складу са савременим изазовима. Србија је препознала значај одрживог развоја за нашу земљу, када је још 1993. године донела Резолуцију о политици заштите животне средине и Резолуцију о политици очувања биодиверзитета,<sup>31</sup> касније је то наставила кроз доношење Националне стратегије одрживог развоја.

У Националној стратегији одрживог развоја из 2008. године одрживи развој се дефинише као дугорочни концепт који подразумева стални економски раст који, осим економске ефикасности, технолошког напретка, више чистијих технологија, иновативности целог друштва и друштвено одговорног пословања, обезбеђује смањење сиромаштва, дугорочно боље коришћење ресурса, унапређење здравствених услова и квалитета живота и смањење загађења на ниво који могу да издрже чиниоци животне средине, спречавање нових загађења и очување биодиверзитета.<sup>32</sup>

Појмовно одређивање стратегије одрживог развоја РС, укључује и концепт друштвено одговорног пословања, што је нарочито битно за пословање домаћих и мултинационалних компанија на нашем тржишту, које у своје пословне програме треба да укључе и одговорност према локалној и широј заједници и према очувању животне средине. Истраживања показују да у глобалном капитализму јача свест инвеститора о перформансама одрживости компаније.<sup>33</sup>

Комплексна дефиниција одрживог развоја у Србији према нашим програмским документима укључује економску, еколошку и социјалну компоненту одрживог развоја. У пракси се реализује у највећој мери економски аспект одрживог развоја, док је еколошки и социјални аспект занемарен.

---

<sup>30</sup> Филиповић, М., *нав. дело*, стр. 63.

<sup>31</sup> Гавриловић, Б., *нав. дело*, стр. 104.

<sup>32</sup> Филиповић, М. *нав. дело*, стр. 58.

<sup>33</sup> На светском нивоу имовина за коју се приказује степен одрживости порасла је за 34% између 2016. и 2018. године на пет великих тржишта (ЕУ, САД, Канада, Јапан и Аустралија). Опширније види: Cynthia A. Williams, *Comparative and Transnational Developments in Corporate Social Responsibility, Comparative Corporate Governance*, Afra Afsharipour and Martin Gelter, 2021.

Одржив развој остаје изазов за Србију као земљу у развоју, јер стратегија одрживог развоја и секторске стратегије не могу на декларативан начин да промовишу одржив развој, већ се мора у пракси кроз конкретне програме и активности достићи одржив развој. Неопходно је створити институционалне претпоставке и нормативни оквир, нарочито за еколошку и социјалну компоненту, као и инкорпорирање програма одрживог развоја у читав сет политика. То подразумева успостављање сарадње и предузимање заједничких активности државе, приватног сектора и цивилног друштва.

Смањење економске неједнакости је један од приоритетних циљева одрживог развоја. На глобалном плану смањење неједнакости се одвија кроз глобалну конвергенцију (приближавање) доходака између земаља које припадају различитим деловима света. Више једнакости у богатству и моћи требало би да допринесе успостављању равнотеже и очувању мира али нас стварност демантује. Прворазредни значај за смањење неједнакости има улагање у људски капитал, у процес ширења знања, у образовање и здравље. Технолошки прогрес доприноси успону људског капитала али носи са собом и неке латентне опасности за људску популацију.

Оно што генерише економску неједнакост у XXI веку и неутралише позитивна дејства доброћудних сила конвергенције, су супротне злоћудне силе дивергенције. Економске силе дивергенције су повезане са процесом непрекидне и неограничене акумулације и концентрације богатства у свету, где је стопа приноса на капитал већа од стопе економског раста.<sup>34</sup> Остаје отворено питање да ли ће у XXI веку богати постати још богатији, сиромашни још сиромашнији, или ће носиоци економске и политичке моћи схватити да су економски раст и људско благостање, подједнако важни циљеви за богате и сиромашне.

*Nada Todorovic, Ph.D., Full-time Professor  
Faculty of Law, University of Kragujevac*

## **REDUCING OF ECONOMIC INEQUALITY AS A GOAL OF SUSTAINABLE DEVELOPMENT**

### ***Summary***

*The intention of the author of this paper is to review the economic inequality from the stand of economic science and economic reality and to point out to new causes of economic inequality in modern age, all in context of sustainable economic*

---

<sup>34</sup> Пикети, Т., *нав. дело*, стр. 36.

development. To measure inequality in economic theory in an objective sense is possible by applying statistical measures. There is also another, normative approach, which links inequality to the concept of social welfare where lower level of social welfare assumes higher level of inequalities at the given total income.

Decrease or increase of inequality is the result of intervowen effects of malign and bening powers of divergence and convergence. Economic inequality lies on the fundamental economic law which underlines the connection between the capital gain rate and economic growth rate. Sustainable development is an overarching concept which assumes economic development, protection and preservation of environment and achievement of social justice. The goal of sustainable development is reducing of economic inequality Contemporary capitalism generates economic uinequality. Sustainable development and decrease of inequality are challenging tasks for the Republic of Serbia as a developing country. National strategy of sustainable development and corresponding departmental strategies promote sustainable development in a declarative way, but in practice we need to have more concrete programs and activities in order to change this concept.

**Key words:** economic inequality, convergence and divergence powers, capital gain rate, economic growth rate, sustainable development .

## Литература

- BRICS, The BRICS Report 2012, India: Oxford University Press, Oxford, 2012.
- Galbraith, J. K., *Економија у перспективи*, Загреб, 1995.
- Дашић, Д., Пурић, С., Тодоровић, Н., *Основи економије*, Крагујевац, 2006.
- Дракулић, Д., *Глобализација и економска неједнакост*, Анали Економског факултета у Суботици, бр. 14/2005.
- IMF, World Economic Outlook Update, January 2025
- IUCN (1980), World Conservation Strategy – Living Resource Conservation for Sustainable Development, IUCN-UNEP-WWF, Gland, Switzerland.
- Јовановић Гавриловић, Б., *Глобализација, национална економија и одржив развој*, *Зборник радова: Економска политика и привредни развој*, Београд, 2008.
- Милановић, Б., *Глобална неједнакост*, *Нови приступ за доба глобализације*, Нови Сад, 2016.
- Милановић, Б., *Капитализам сам*, *Будућност система који влада светом*, Нови Сад, 2021.
- Пикети, Т., *Капитал у XXI веку*, Нови Сад, 2015.
- Sen, A. K., *О економској неједнакости*, Загреб, 1985.
- Филиповић, М., *Концептуализација одрживог развоја и еколошко образовање*, Војно дело, вол. 71, бр. 2/2019

Chancel, L. Piketty, T., *Global Wealth Inequality on WID.World: Estimates and Imputations*, December, 2023.

Шошкић, Д., *Основи политичке економије, Увод у елементе класичне теорије*, Београд, 1998.

<https://forbes.n1info.rs>, доступно на сајту 2.02.2025.

[weforum.org/agenda/2021/01/covid19-inequality-virus-report-oxfam/](https://weforum.org/agenda/2021/01/covid19-inequality-virus-report-oxfam/) доступно на сајту 25.01.2021.